

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ОСТРОГРАДСЬКОГО
Навчально-науковий інститут механічної інженерії, транспорту
та природничих наук
Кафедра цивільної безпеки, охорони праці, геодезії та землеустрою

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
та методичної роботи

В.В. Костін
10 07 2023 року

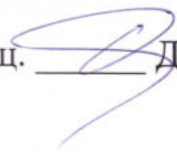
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ООК-5 ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНОСТІ У
СФЕРІ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ПРОМИСЛОВОЇ БЕЗПЕКИ

освітній ступінь «Магістр»
спеціальність 263 – «Цивільна безпека»

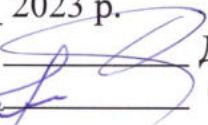
освітньо-професійна програма «Цивільна, промислова безпека та охорона
праці»

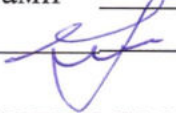
Робоча програма навчальної дисципліни «Державне регулювання та управління діяльністю у сфері цивільної та промислової безпеки» розроблена на основі освітньо-професійної програми «Цивільна, промислова безпека та охорона праці», підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 263 «Цивільна безпека» та відповідних нормативних документів

Робочу програму розробив доц. каф. ЦБГЗ, доц. Дмитро РЄЗНІК

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні випускової кафедри освітньо-професійної програми «Цивільна, промислова безпека та охорона праці», спеціальності 263 «Цивільна безпека» – кафедри цивільної безпеки, охорони праці, геодезії та землеустрою,

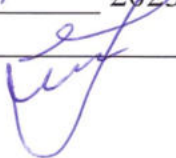
протокол № 16 від «07» 07 2023 р.

Гарант освітньо-професійної програми Дмитро РЄЗНІК

Завідувач кафедри Сергій СУКАЧ

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні методичної комісії КрНУ зі спеціальності 263 – «Цивільна безпека»,

протокол № 16 від «07» 07 2023 р.

Голова методичної комісії Сергій СУКАЧ

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів* 6	Галузь знань <u>26 Цивільна безпека</u> (шифр і назва)	Нормативна	
Модулів 1	Спеціальність <u>263 – «Цивільна безпека»</u> (шифр і назва)	Рік підготовки: (курс)	
Змістових модулів 4	Освітньо-професійна програма «Цивільна, промислова безпека та охорона праці»	I-й	I-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання <u>к/р (з.ф.н)</u> (КР, КП, РР, РГР, к/р)		Семестр	
Загальна кількість годин – 180		I-й	I-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3,3 самостійної роботи студента – 6,7		Лекції	
	40 год.	14 год.	
	Практичні, семінарські		
	20 год.	4 год.	
	Лабораторні		
	–	–	
	Самостійна робота		
120 год.	162 год.		
Вид контролю: диф. залік			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 0,5

для заочної форми навчання – 0,1

* 1 кредит = 30 год.

Кількість кредитів = $\frac{\text{загальна кількість годин}}{30}$

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є формування у здобувачів рівня вищої основних необхідних знань та вмінь у сфері цивільної та промислової безпеки, усунення суперечностей та дублювань у зазначеній сфері правового регулювання, чіткий розподіл повноважень і функцій центральних і місцевих органів виконавчої влади, суб'єктів господарювання у сфері цивільної та промислової безпеки, визначення у єдиному законодавчому акті усіх засад державної політики у сфері цивільної та промислової безпеки, забезпечення її реалізації у мирний час та в особливий період.

Завданням вивчення дисципліни є, опанування знаннями, вміннями та навичками вирішення професійних завдань з обов'язковим урахуванням галузевих вимог щодо забезпечення цивільної та промислової безпеки.

Система знань і умінь після вивчення навчальної дисципліни:

знати:

- основні поняттями системи управління охороною праці й системним мисленням, при якому питання системного підходу до управління охороною праці оцінюються як найважливіші пріоритети в професійній діяльності;

- систему реалізації вертикалі державного управління промисловою безпекою;

- законодавчу базу державного управління промисловою безпекою; наукові й організаційні основи безпеки виробничих процесів і стійкості виробництв в надзвичайних ситуаціях

уміти:

- застосовувати положення законодавчих та нормативно-правових актів з охорони праці при виконанні виробничих та управлінських функцій;

- організовувати діяльність виробничого колективу з обов'язковим урахуванням вимог охорони праці;

- аналізувати й оцінювати небезпечні і шкідливі виробничі фактори;

- керувати діями щодо запобігання виникненню нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві;

- застосовувати й нарощувати отримані знання щодо діяльності комісії з питань охорони праці.

Загальні компетентності:

K01. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

K03. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

K04. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

Спеціальні (фахові) компетентності:

K08. Здатність приймати ефективні рішення, керувати роботою колективу під час професійної діяльності.

Програмні результати навчання:

РН01. Застосовувати спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки для розв'язання наукових і прикладних задач у сфері цивільної безпеки.

РН02. Ефективно управляти складними робочими процесами у сфері цивільної безпеки, у тому числі непередбачуваними та такими, що потребують нових стратегічних підходів; об'єктивно оцінювати результати діяльності персоналу та колективу.

РН03. Інтегрувати знання з різних галузей для розв'язання теоретичних та/або практичних задач і проблем у сфері цивільної безпеки.

РН04. Розробляти і реалізовувати соціально-значущі проекти у сфері цивільної безпеки та дотичні до неї міждисциплінарні проекти з урахуванням соціальних, економічних, технічних та правових аспектів.

РН05. Розробляти та реалізовувати ефективні заходи, спрямовані на регулювання та забезпечення цивільної безпеки.

РН06. Визначати та аналізувати можливі загрози виникнення надзвичайної ситуації, аварії, нещасного випадку на виробництві та оцінювати можливі наслідки та ризики.

РН11. Розв'язувати проблеми у нових або незнайомих ситуаціях за наявності неповної або обмеженої інформації, оцінювати ризики, здійснювати відповідні дослідження.

РН15. Аналізувати та оцінювати стан забезпечення цивільного захисту, техногенної та виробничої безпеки об'єктів, будівель, споруд, інженерних мереж.

РН16. Приймати ефективні рішення у складних непередбачуваних умовах, визначати цілі та завдання, аналізувати і порівнювати альтернативи, оцінювати ресурси.

РН17. Відшуковувати необхідну інформацію в спеціальній літературі, базах даних, інших джерелах інформації, аналізувати та об'єктивно оцінювати інформацію.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Система державного управління охороною праці в Україні

Тема 1. Правові засади формування та реалізації державної політики у сфері охорони праці.

Предмет навчальної дисципліни. Основні визначення. Спеціальна термінологія. Система законодавства в галузі охорони праці. Відповідальність за порушення законодавства про охорону праці.

Тема 2. Органи державного управління охороною праці в Україні.

Компетенції Кабінету Міністрів України. Національна рада. Державна служба гірничого нагляду та промислової безпеки України. Повноваження міністерств та інших центральних органів державної виконавчої влади в галузі

охорони праці. Повноваження органів місцевого самоврядування в галузі охорони праці. Повноваження об'єднань підприємств у галузі охорони праці. Рівні управління охороною праці. Громадський контроль з охорони праці.

Тема 3. Державні соціальні гарантії працюючих в Україні.

Фонд соціального страхування від нещасних випадків.

Змістовий модуль 2. Державне управління промисловою безпекою

Тема 4. Законодавча база державного управління промисловою безпекою.

Закон України «Про промислову безпеку». Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення». Закон України «Про охорону навколишнього середовища».

Тема 5. Органи державного управління промисловою безпекою та їх повноваження.

Державна служба України з надзвичайних ситуацій. Апарат Держслужби НС України. Основними завданнями ДСНС. Територіальне управління. Положення про міжрегіональні та спеціалізовані інспекції. Експертно-технічні центри.

Змістовий модуль 3. Підготовка та атестація керівників та спеціалістів, що експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки

Тема 6. Порядок організації навчання та перевірки знань керівників підприємств та спеціалістів, що експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки.

Основними напрямками діяльності ОПН. Основні функції системи управління промисловою безпекою. Основні завдання та функції підприємства в галузі промислової безпеки. Спеціальне навчання і перевірка знань з питань охорони праці

Тема 7. Принципи розробки заходів по забезпеченню охорони праці, виробничої санітарії, протипожежного стану та охорони навколишнього

Об'єкт підвищеної небезпек. Паспортизація діючих об'єктів господарської діяльності. Ідентифікація об'єктів господарської діяльності. Лікувально-профілактичне харчування. Оплачувані перерви санітарно-гігієнічного призначення. Скорочена тривалість робочого часу за роботу із шкідливими умовами праці. Щорічна додаткова відпустка за роботу із шкідливими і важкими умовами праці. Право на пільгову пенсію. Надбавки до заробітної плати.

Змістовий модуль 4 Системи управління промисловою безпекою.

Тема 8. Етапи розроблення і подальшого вдосконалення системи управління промисловою безпекою

Ризико-орієнтовний підхід

Тема 9. Мета та завдання управління промисловою безпекою

Теорія державного управління. Функціональна структура сфери промислової безпеки. Попередження надзвичайної ситуації. Запобігання виникненню надзвичайної ситуації. Моніторинг небезпек. Оповіщення та інформування. Радіаційний, хімічний та біологічний захист. Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій

Тема 10. Функції і методи управління промисловою безпекою

Управління охороною праці. Міжнародні стандарти із забезпечення промислової безпеки. Система управління охороною праці й ризиком.

Тема 11. Функції і методи управління промисловою безпекою.

Змістовий модуль 5 Організаційні заходи з попередження, локалізації і ліквідації наслідків техногенних аварій і катастроф.

Тема 12. Організаційні заходи з попередження, локалізації і ліквідації наслідків техногенних аварій і катастроф

Спостереження. Плани локалізації і ліквідації аварій на об'єктах підвищеної безпеки.

Тема 13. Організація і проведення режимно-обмежувальних заходів в зонах стихійних лих і техногенних катастроф.

Інженерний захист. Медичний захист. Біологічний захист. Радіаційний і хімічний захист

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Денна/заочна форма навчання			
	усього	у тому числі		
		лк	пз	с.р.
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1. Система державного управління охороною праці в Україні				
Тема 1. Правові засади формування та реалізації державної політики у сфері охорони праці	14/14	2/1	2/1	10/12
Тема 2. Органи державного управління охороною праці в Україні	10/11	2/1	—/—	8/10
Тема 3. Державні соціальні гарантії працюючих в Україні	14/13	2/1	2/—	10/12
Разом за змістовим модулем 1	38/38	6/3	4/1	28/34
Змістовий модуль 2. Державне управління промисловою безпекою				
Тема 4. Законодавча база державного управління промисловою безпекою	18/18	4/1	4/1	10/16
Тема 5. Органи державного управління промисловою безпекою та їх повноваження	12/11	4/1	—/—	8/10
Разом за змістовим модулем 2	30/29	8/2	4/1	18/26

1	2	3	4	5
Змістовий модуль 3. Підготовка та атестація керівників та спеціалістів, що експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки				
Теми 6. Порядок організації навчання та перевірки знань керівників підприємств та спеціалістів, що експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки	12/12	4/1	—/—	8/11
Теми 7. Принципи розробки заходів по забезпеченню охорони праці, виробничої санітарії, протипожежного стану та охорони навколишнього середовища на об'єкті підвищеної небезпеки	16/16	4/2	2/1	10/13
Разом за змістовим модулем 3	28/28	8/3	2/1	18/24
Змістовий модуль 4 Системи управління промисловою безпекою				
Тема 8. Система управління охороною праці як елемент загальної системи державного управління	18/12	4/1	4/—	10/11
Тема 9. Етапи розроблення і подальшого вдосконалення системи управління промисловою безпекою	16/12	4/1	2/—	10/11
Тема 10. Мета та завдання управління промисловою безпекою	10/12	2/1	—/—	8/11
Тема 11. Функції і методи управління промисловою безпекою	12/12	4/1	—/—	8/11
Разом за змістовим модулем 4	56/48	14/4	6/—	36/44
Змістовий модуль 5 Організаційні заходи з попередження, локалізації і ліквідації наслідків техногенних аварій і катастроф				
Тема 12. Організаційні заходи з попередження, локалізації і ліквідації наслідків техногенних аварій і катастроф	14/13	2/1	2/—	10/12
Тема 13. Організація і проведення режимно-обмежувальних заходів в зонах стихійних лих і техногенних катастроф	14/14	2/1	2/1	10/12
Разом за змістовим модулем 5	28/27	4/2	4/1	20/24
ІНДЗ контрольна робота (к/р)	—/10	—/—	—/—	—/10
Усього годин	180/180	40/14	20/4	120/162

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Д	З
1	2	3	4
1	Обґрунтування та визначення чисельності служби охорони праці та організація її роботи	2	1
2	Складання посадових інструкцій працівникам служби охорони праці	2	–
3	Визначення розміру одноразової допомоги потерпілим та членам їх сімей	2	–
4	Визначення орієнтовних нормативів трудомісткості та розрахунку вартості розроблення Нормативно-правових актів з охорони праці	2	1
5	Наукові дослідження в галузі охорони праці. Оцінювання ефективності системи управління охороною праці	2	–
6	Система управління охороною праці на виробництві на виробництві. Розробка основних технічних матеріалів. Діяльність уповноважених осіб, які наймані працівниками	2	1
7	Побудова логічного дерева виникнення небезпеки	2	–
8	Оцінювання рівня безпеки для організації праці	2	–
9	Захист населення від радіації	2	–
10	Розробка комплексу заходів з питань охорони праці на підставі результатів визначення ступеня базового ризику виникнення небезпечної ситуації	2	1
Усього годин		20	4

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Д	З
1	2	3	4
1	Правові засади формування та реалізації державної політики у сфері охорони праці	10	12
2	Органи державного управління охороною праці в Україні	8	10
3	Державні соціальні гарантії працюючих в Україні	10	12
4	Законодавча база державного управління промисловою безпекою	10	16

1	2	3	4
5	Органи держаного управління промисловою безпекою та їх повноваження	8	10
6	Порядок організації навчання та перевірки знань керівників підприємств та спеціалістів, що експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки	8	11
7	Принципи розробки заходів по забезпеченню охорони праці, виробничої санітарії, протипожежного стану та охорони навколишнього середовища на об'єкті підвищеної небезпеки	10	13
8	Система управління охороною праці як елемент загальної системи державного управління	10	11
9	Етапи розроблення і подальшого вдосконалення системи управління промисловою безпекою	10	11
10	Мета та завдання управління промисловою безпекою	8	11
11	Функції і методи управління промисловою безпекою	8	11
12	Організаційні заходи з попередження, локалізації і ліквідації наслідків техногенних аварій і катастроф	10	12
13	Організація і проведення режимно-обмежувальних заходів в зонах стихійних лих і техногенних катастроф	10	12
14	ІНДЗ контрольна робота (к/р)	–	10
Усього годин		120	162

7. Індивідуальне завдання

Студенти заочної форми навчання виконують контрольну роботу. Завдання, порядок та вимоги щодо виконання контрольної роботи наведено в методичних вказівках. Оцінювання проводиться за 10-ти бальною шкалою. При виконанні контрольної роботи здобувачі повинні дотримуватися норм академічної доброчесності згідно Кодексу якості та Кодексу академічної етики Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. За необхідності контрольна робота може бути перевірена на наявність ознак академічного плагіату за допомогою програмних засобів перевірки текстів Unicheck із використання власних баз даних університету та мережі Інтернет. Порядок перевірки в такому випадку повністю відповідає Положенню про перевірку авторських текстів на плагіат.

8. Методи навчання

Пояснювально-ілюстративні методи (унаочнені розповідь, пояснення); репродуктивні (опитування, тестування, розв'язування задач); проблемного викладу (написання рефератів); частково-пошукові методи (проектна діяльність (виконання практичних завдань, що дозволяють отримати актуальний, практично значущий результат)).

9. Методи контролю

Контроль знань з навчальної дисципліни «Державне регулювання та управління діяльністю у сфері цивільної та промислової безпеки» здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Система контролю включає поточний і підсумковий (семестровий) контроль. Формами поточного контролю є: виконання й захист практичних робіт, заходів підсумкового контролю (опитування, тестові завдання), контрольна робота для студентів заочної форми навчання. Бали за диференційний залік є накопичувальними за результатами виконання усіх видів робіт та поточного контролю. Результати навчальної діяльності студентів оцінюються за 100-бальною шкалою.

Студент допускається до контрольних заходів поточного контролю за умови повного виконання навчальної програми відповідного змістового модуля - виконання й захисту практичних робіт, опрацювання всіх тем лекційного курсу. Таким, що опрацював лекційний курс, вважається студент, який не має пропусків лекційних занять і оформив конспект лекцій за програмою дисципліни. Пропущені лекційні заняття студент опрацьовує самостійно, з виконанням і захистом рефератів за темою пропущених занять (кількість рефератів відповідає кількості пропусків занять).

10. Розподіл балів, що отримують студенти*

Денна форма навчання

Вид занять		Вид заняття		
		Лекція	Практичні заняття	Поточний контроль
1	2	3	4	5
Зм.м.№1	T1	0,8	3	4
	T2	0,8	3	4
	T3	0,8	3	4
Зм.м.№2	T4	0,8	3	4
	T5	0,8	3	4
Зм.м.№3	T6	0,8	3	4
	T7	0,8	3	4

1	2	3	4	5
Зм.м.№4	T8	0,8	3	4
	T9	0,8	3	4
	T10	0,8	3	4
	T11	0,8	3	4
Зм.м.№5	T12	0,8	3	4
	T13	0,4	3	3
Сума		10	39	51
Загалом балів		100		

T1, T2 ... T9 – теми

Заочна форма навчання

Вид занять		Вид заняття			
		Лекція	Практичні заняття	Контрольна робота	Поточний контроль
Зм.м.№1	T1	0,8	7	10	4
	T2	0,8	–		4
	T3	0,8	–		4
Зм.м.№2	T4	0,8	7		4
	T5	0,8	–		4
Зм.м.№3	T6	0,8	–		4
	T7	0,8	7		4
Зм.м.№4	T8	0,8	–		4
	T9	0,8	–		4
	T10	0,8	–		4
	T11	0,8	–		4
Зм.м.№4	T12	0,8	–		4
	T13	0,4	7		3
Сума		10	28	10	52
Загалом балів		100			

T1, T2 ... T9 – теми

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно (з можливістю повторного складання)
0-34	F	незадовільно (з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)

* Особливості нарахування балів студенту за видами навчальної діяльності:

1) Бали за виконання усіх практичних робіт, передбачених програмою дисципліни, нараховуються виключно після їх захисту. При цьому максимальним балом оцінюється виконання усіх практичних робіт згідно з розкладом занять за умови їх своєчасного захисту.

2) Виконання та захист контрольної роботи для студентів заочної форми навчання є обов'язковою передумовою виставлення підсумкової оцінки з курсу та допуску до диференційованого заліку.

3) Бали за результатами підсумкового контролю зараховуються студенту лише за умови виконання контрольних заходів (опитування, тестування) з якістю 50 і більше відсотків.

4) Передбачено можливість зарахування результатів навчання, здобутих в умовах неформальної освіти, згідно діючого в університеті положення.

11. Рекомендована література

Базова

1. Електронний репозиторій КрНУ, методичні вказівки кафедри охорони праці, цивільної та промислової безпеки, http://document.kdu.edu.ua/met_sp.php?spec=263.

1. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про охорону праці». – К., 21.11.2002 р., № 229-IV.

2. Охорона праці: навч. посібник. / В. Г. Грибан, О. В. Негодченко. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 280 с.

3. Управління охороною праці та ризиком за міжнародними стандартами: навч. посіб. / Г. Г. Гогіташвілі, Є.-Т. Карчевські, В. М. Лапін. – К.: Знання, 2007. – 367 с.

4. Безпека життєдіяльності та цивільний захист: навч. посіб. / О.І. Губачов, С.В. Сукач та ін.; Кременчуц. нац. ун-т ім. Михайла Остроградського, Навч.-наук. ін-т мех. інженерії, трансп. та природнич. наук. - Кременчук : НОВАБУК, 2022. – 270 с.
5. Охорона праці в будівельній галузі: навч. посіб. / В.М. Ярошевська, В.Й. Чабан – Рівне: НУВГП, 2005. – 313 с.
6. Охорона праці в галузі телекомунікацій: навч. посіб. / В. А. Батлук – Львів: Афіша, 2003. – 320 с.
7. Охорона праці в галузі радіотехніки: навч. посіб. / О. В. Березюк, М. С. Лемешев – Вінниця: ВНТУ, 2009. – 159 с.
8. Охорона праці в будівництві: навч. посіб. / Б.М. Коржика, В.М.Іванова – Харків: Форт, 2010. – 388 с.
9. Охорона праці в галузі: навч. посіб. / О. С. Протоєрейський, О. І. Запорожець – К.: Книжкове вид-во НАУ, 2005. – 268 с.
10. Правові та організаційні питання охорони праці: навч. посіб. / А.В. Русаловський – К.: Університет «Україна», 2008. –272 с.
11. Положення «Положення про Державну службу гірничого нагляду та промислової безпеки України», затверджене Указом Президента України від 6 квітня 2011 року, № 408/2011.
12. НПАОП 0.00-4.09-07 Типове положення про комісію з питань охорони праці підприємства. Затв. Держнаглядохоронпраці від 21.03.2007, наказ № 55.
13. НПАОП 0.00-4.21-04. Типове положення про службу охорони праці. Затв. Держнаглядохоронпраці від 15.11.2004, наказ № 255. Зміни: Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 02.10.2007 р. № 236;
14. НПАОП 0.00-4.12-05. Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці. Затв. Наказом Держнаглядохоронпраці України від 26.01.2005 р. за № 15. Зареєстр. Мін'юстом України 15 лютого 2005 р. за № 231/10511.
15. НПАОП 0.00-2.23-04 «Перелік заходів та засобів з охорони праці, витрати на здійснення та придбання яких включаються до валових витрат». Постанова Кабінету Міністрів України від 27 червня 2003 р. № 994.
16. ДСТУ 2293-93 ССБП «Охорона праці. Терміни та визначення».
17. Міждержавний стандарт ГОСТ 12.0.230-2007 ССБТ. Системи управління охороною праці. Загальні вимоги.
18. Рекомендації щодо побудови, впровадження та удосконалення системи управління охороною праці. Затверджені Головою Держгірпромнагляду 07.02.2008 р.
19. Директива Ради Європейських Співтовариств 89/391/ЕЕС «Про впровадження заходів, що сприяють поліпшенню безпеки й гігієни праці працівників».
20. Міжнародний стандарт OHSAS 18001:2007 Occupational health and safety management systems – Requirements. Системи менеджменту охорони праці – Вимоги.

21. Міжнародний стандарт OHSAS 18002, Guidelines for the implementation of OHSAS 18001. Настанова по впровадженню OHSAS 18001

Інтернет-ресурси:

22. <https://dsp.gov.ua/> - Офіційний сайт Державної служби України з питань праці.

23. <http://www.mon.gov.ua> - Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України.

24. <https://dsns.gov.ua/> - Офіційний сайт Державної служби з надзвичайних ситуацій України.

25. <http://portal.rada.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.

26. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: Інтернет-сторінка. - Режим доступу до електронних документів: <http://www.nbuv.gov.ua/>.

27. Харківська державна наукова бібліотека імені В.Г. Короленка: Інтернет-сторінка. - Режим доступу до електронних документів: <http://korolenko.kharkov.com/>